

ХАРМОНИЗАЦИЯ НА БЪЛГАРСКОТО НАКАЗАТЕЛНО ПРАВО С ПРАВОТО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ОТНОСНО ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА ПРОТИВ ОКОЛНАТА СРЕДА

Михаела Кирязова¹

Защитата на околната среда е въпрос, който е от изключително важно значение на фона на глобалните екологични катастрофи и съпътстващите ги неблагоприятни последици. Този проблем нараства с чувствителната промяна на климата, дължаща се от една страна именно на замърсяването на околната среда. Неблагоприятните последици от посегателствата върху околната среда в немалко случаи засягат многобройни субекти в отрицателен аспект. Това дава основание тези деяния да бъдат криминализирани и да има възможност да бъдат налагани адекватни наказания на съответните лица. Околната среда е обект на засилена защита от редица директиви на Европейския съюз, които съдържат главно изисквания и мерки за ограничаване и предотвратяване на нейното замърсяване. Наред обаче с тези административни по своето естество регламентации, Европейският парламент приема една особена за общностното право директива, тъй като тя съдържа наказателноправна уредба засягаща въпроса за околната среда и престъпленията срещу нея. Това е Директива 2008/99/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 19 ноември 2008 година относно защитата на околната среда чрез наказателно право. С този законодателен акт се дава възможност да бъдат налагани наказателни санкции за сериозни посегателства върху околната среда и едновременно с това се цели уеднаквяване на противоправните деяния срещу нея в Европейската общност.

Основните съображения за приемане на тази директива са увеличаването на нарушенията спрямо околната среда и техните последици, които все повече се разпростират отвъд границите на държавите, в които са извършени нарушенията. Тези нарушения застрашават околната среда и следователно изискват съответен отговор. Този отговор се дава чрез криминализирането на определени посегателства върху околната среда в законодателна рамка като престъпления. В България съществува подобна уредба, но ефективността ѝ не е задоволителна, тъй като липсват осъдителни присъди за престъпления против околната среда.

¹ Студент в програма „Право”, НБУ, 4 курс.

Отчитайки това, което се наблюдава не само в България , но и в други държави-членки на ЕС, а именно недостатъчното санкциониране на извършителите на такива посегателства, Европейският парламент и Съвета на Европа приемат директива с цел подсилване спазването на законите за защита на околната среда. Способът за това е наличието на наказателноправни санкции, които показват засилена защита от качествено различния характер на административните санкции или механизмите за компенсация по гражданското право, които са главните неблагоприятни последици за извършителите на деяния от това естество.

Наличието на тази директива дава възможност да бъдат в много по-голяма степен защитени благата, които представляват всъщност околната среда. Това е така, защото чрез това унифициране на наказателноправната уредба в тази област се позволява да се използват ефективни методи на разследване и взаимопомощ в рамките на държавите-членки и помежду им.

Това, което беше дълго дискутирано и значително доведе до забяване на приемането на директивата са наказателните санкции, които бяха предвидени в чл.5, но които в последствие отпаднаха. Основен мотив против въвеждането на определена санкция е, че това конкретизиране на наказанията представлява превишаване на правомощията на Европейската комисия, защото представлява намеса при избора на най-подходяща санкция, а този избор априори би трябвало да си остане в правомощията на държавите-членки. Общността следва да се ограничи до определяне на задълженията и предвиждане на деянията, които ще бъдат определени като престъпления. За да се отиде по-нататък и да се предвиди режим на санкциите, е необходимо рамково решение, което да се основава на Дял VI от Договора за Европейски съюз.² Този въпрос дори достигна до Съда на Европейските общности, който се произнасе с решение според, което не съществуват общи правомощия на Общността за хармонизиране на наказателното право, но в някои точно определени области, както в случая със защитата на околната среда, Комисията би могла да наложи на държавите-членки задължението да въведат наказателни санкции. Съдът постановявя, че макар по принцип наказателното право и правилата на наказателната процедура да не са включени в правомощията на Общността, това не би могло да

² Становище на Европейския икономически и социален комитет относно "Предложение за директива на Европейския парламент и Съвета относно защитата на околната среда чрез наказателното право".

попречи на законодателите на Общността в случаите, когато налагането на ефективни, пропорционални и възпиращи наказателни санкции от страна на държавите-членки представлява необходима мярка в борбата със сериозните посегателства срещу околната среда, да вземе мерки, свързани с наказателното право на държавите-членки, когато такива мерки са необходими, за да се гарантира пълната ефективност на законодателството на Общността в областта на защитата на околната среда.³ Въз основа на това решение на Съда на ЕО, Европейската комисия направи предложение за директива в тази област, където отново бяха включени размерите на санкциите. Противоречията и дебатите в последствие продължиха, което значително забави приемането на директивата. В последна сметка текстовете за размера на санкциите отпаднаха и се въведе универсална разпоредба, която дава право на държавите-членки сами да вземат необходимите мерки, за да гарантират, че престъпленията, посочени в директивата са наказуеми с ефективни, пропорционални и възпиращи наказателноправни санкции.

Основната идея и цел на законодателната хармонизация е да бъдат криминализирани сериозните посегателства върху околната среда от всички държави-членки на ЕС, като по този начин се създаде сигурност и ефективна защита на околната среда и съответно да се избегнат правни пропуски, от които нарушителите да се възползват.

Държавите-членки имат задължение да транспонират директивата във вътрешното си законодателство до 26.12.2010 г. Това естествено се отнася и за Република България, която е пълноправен член на ЕС от 01.01.2007г. Българският Наказателен кодекс от своя страна съдържа състави на някои престъпления против околната среда. Повечето от текстовете, които са криминализирани от Директива 2008/99/ЕО се припокриват със съставите на НК(чл. 352-353д, чл.356е.). Наред с уредени случаи обаче в НК липсват престъпления относно например използването, производството, вносът и износът на озоннарушаващите вещества, което е престъпление според директивата. Много от деянията, които са изброени в чл.3 от Директива 2008/99/ЕО представляват по сега действащата правна уредба административни нарушения, които се отличават със значително по-ниска степен на обществена опасност. Такива нормативни актове са Закона за водите, Закона за опазване на околната среда, Закон за биологичното разнообразие, Закона за чистотата

³ Решение от 13 септември 2005 г., В 176/03 на Съда на Европейските общности.

на атмосферния въздух и дуги. С въвеждането на неуредените случаи като престъпления в българския Наказателен закон ще се постигне и обявяването на тези деяния като такива с висока обществена опасност и съответно по-засилена защита по отношение на обекта на посегателство.

Престъпленията против околната среда са общоопасни, защото увреждат или застрашават лични или имуществени интереси на неопределен брой лица, но освен това посегателствата върху околната среда съставляват увреждащи действия, които водят до обедняване на биологичното разнообразие или до затруднено възстановяване на природните екосистеми. От тук следва, че тези престъпления имат „двойно“ увреждащо действие- от една страна засягат неблагоприятно права на отделния човешки индивид, а от друга страна увреждат или застрашават околната среда като комплекс от естествени и антропогенни фактори и компоненти.

Обект на престъпленията против околната среда са обществените отношения, които осигуряват непрекосновеността на всички естествени елементи, които съставляват околната среда. Според чл.4 от ЗООС компонентите на околната среда са: атмосферният въздух, атмосферата, водите, почвата, земните недра, ландшафтът, природните обекти, минералното разнообразие, биологичното разнообразие и неговите елементи. Подобно определение на понятието е уредено и в Директива 2008/99/ЕО, където са защитени от престъпни посегателства въздуха, включително стратосферата, почвата, водата, животните, растенията, видовете. Всички тези елементи на родовия обекта на престъпленията против околната среда съставляват предмети на отделните престъпления, които са уредени в НК и в Директива 2008/99/ЕО. Характерно за тези деяния е, че те са както резултатни, така и на просто извършване. Законодателят е предвидил наказуемост не само при наличие на престъпен увреждащ резултат, но и в случаите, когато обектът е поставен в опасност и се застрашава от увреждане с факта на просто извършване на деянието. Този подход е възприет както от НК, така и от европейската директива.

Субект на тези престъпления може да бъде всяко наказателноотговорно лице. НК урежда състави, в които има особен субект- длъжностно лице. В тези случаи се предвижда по-голяма наказателна отговорност. Интересно е предложението на чл.6 от посочената директива. Според него се предвижда отговорност за юридическите лица.⁴

⁴ Член 6

Отговорност на юридическите лица

В българското наказателно право не е предвидена подобен вид наказателна отговорност известа още като колективна или корпоративна наказателна отговорност. Въпросът за нейното въвеждане съществува в доктрината като твърде спорен. Факт е, че юридическото лице е субект на правото, но освен това то е изкуствено създадена правна конструкция, която не може да формира собствена психологическа воля без това да е обусловено от решенията, взети от управителните му органи. Само лице, което има воля може да формира вина - абсолютно необходима предпоставка, за да е налице престъпление. Поради същите съображения то не може да причини вреди в материалната действителност. Освен това по отношение на едно юридическо лице няма как да бъде въздействано по такъв начин, че да бъдат постигнати целите на наказанието предвидени в чл.36 НК. Една законодателна промяна, която предвижда наказателна отговорност за ЮЛ предполага съществени промени в основни институти на общата част на НК, които не е сигурно дали ще бъдат достатъчно ефективни. По сега действащата правна уредба в България наказателна отговорност носят само ФЛ, които са отговорни за неправомерните деяния извършени от името на ЮЛ. В някои европейски държави е налице корпоративна наказателна отговорност- Великобритания, Холандия, Франция. Дали законодателят ще въведе наказателна отговорност за ЮЛ или ще носят както до сега само административно-наказателна отговорност е въпрос на законодателно решение, но трябва да се има предвид чл.7 от Директива 2008/99/ЕО, който задължава страните-членки да предвидят ефективни, пропорционални и възпиращи наказания по отношение на ЮЛ, извършили законоустановените посегателствата.

Формата на вината е както умисълът така и непредпазливостта. Това положение също е възприето от двата нормативни акта, но за разлика от НК, където за някои

1. Държавите-членки гарантират, че юридическите лица мога да бъдат подвеждани под отговорност за престъпленията, посочени в членове 3 и 4, когато тези престъпления са извършени в тяхна полза от лице на ръководна позиция в рамките на юридическото лице, действащо индивидуално или като част от орган на юридическо лице, въз основа на:

- а) мандат за представляване на юридическото лице,
- б) правомощие за взимане на решения от името на юридическото лице; или
- в) правомощие за упражняване на контрол в рамките на юридическото лице.

2. Държавите-членки гарантират също така, че юридическо лице може да бъде подвеждано под отговорност в случаите, когато липсата на надзор или контрол от страна на лице, посочено в параграф 1, е направила възможно извършването на престъпление, посочено в членове 3 и 4, в полза на юридическото лице от лице на негово подчинение.

3. Отговорността на юридически лица съгласно параграфи 1 и 2 не изключва наказателно преследване на физически лица, които са извършители, подбудители или съучастници в престъпленията, посочени в членове 3 и 4.

престъпления извършени непредпазливо не се носи наказателна отговорност, то за тези уредени в Директива 2008/99/ЕО посегателствата са наказуеми винаги, и когато са извършени при груба небрежност. Този подход за наказуемост на непредпазливите деяния идва да покаже изключително високата обществена опасност на този вид престъпления. Според чл.11,ал.4 НК непредпазливите деяния са наказуеми само в предвидените от закона случаи, като тези които съставляват увреждане или застрашаване на околната среда. Обществената опасност е най-вече в увреждащия резултат, който настъпва при осъществяване на такъв вид престъпление. Той се изразява в такова изменение на един или повече от съставящите компоненти на околната среда, което води до влошаване качеството на живот на хората, до обедняване на биологичното разнообразие или до затруднено възстановяване на природните екосистеми. Това неименуемо представлява деяние с висока обществена опасност и затова законодателят е предвидил наказуемост и за извършените посегателства при непредпазлива форма на вината.

Престъпленията, които са уредени в Директива 2008/99/ЕО са девет на брой и обобщават много широко поле на престъпни посегателства върху околната среда. Както отбелязах някои от тях са криминализирани и по българския НК. Останалите следва да намерят съответното законодателно решение до срока предвиден за транспониране в чл.8, т.1 от директивата.

Според чл.3,б. „а”от Директива 2008/99ЕО престъпление е изпускането, емисията или влагането на известно количество материали или йонизиращо лъчение във въздуха, почвата или водата, което причинява или може да причини смърт или сериозни увреждания на което и да е лице или значителни вреди на качеството на въздуха, качеството на почвата или качеството на водата, или на животните или растенията, когато е противозаконно и извършено умишлено или при груба небрежност. За противозаконно се счита това деяние, което противоречи на множество правни актове, приети в областта на околната среда в рамките на Европейската общност; на нормативни актове на вътрешното право, с които се прилага законодателството на Общността; по отношение на дейности, попадащи в обхвата на Договора за Евратом — законодателни актове, приети по силата на Договора за Евратом. Тези нормативни актове са изброени в специални приложения на Директивата. Това престъпление има правна уредба в българския НК. Тя се съдържа в чл.352, ал.1. Предмет на престъпното посегателство са водните течения, подземните води, териториалните и вътрешните морски води, басейни, почвата и въздуха. От тук

става ясно, че предметът на престъплението по чл.352, ал.1 НК и чл.3, б."а" от Директива 2008/99/ЕО е еднакъв. Изпълнителното деяние може да бъде осъществено в две форми- замърсяване и допускане до замърсяване. Тези деяния са резултатни и съответният престъпен резултат е поставяне в опасност или реално увреждане. Разликата с разпоредбата на директивата се състои в това, че при нейната уредба са изброени начините, по които се осъществява деянието- изпускането, емисията или влагането на известно количество материали или йонизиращо лъчение. Друга разлика е резултатът на престъпното посегателство- в чл.352 НК не предвиден резултатът смърт на едно или повече лица. Този въпрос следва да бъде допълнително уреден като специален състав, доколкото не могат да се приложат чл.349 НКи чл.356е.НК. Субект на престъплението може да бъде всяко наказателноотговорно лице. Формата на вината е умисъл- пряк или евентуален, както и непредпазливост, при която се наблюдава изключително лека наказуемост на деянието-пробация или глоба от сто до триста лева.

Второто престъпление по б. „б” на чл.3 от Директивата е събирането, транспортирането, възстановяването или обезвреждането на отпадъци, включително надзора над тези операции, както и последваща поддръжка на съоръжения за обезвреждане на отпадъци, включително действията, предприети като търговец или като посредник (управление на отпадъци), които причиняват или могат да причинят смърт или сериозни увреждания на което и да е лице или значителни вреди на качеството на въздуха, качеството на почвата или качеството на водата, или на животните или растенията. В българския НК е уреден само един случай на неправомерно боравене с опасни отпадъци-чл.353в. изпълнителното деяние се състои в неизпълнение на задължение или нарушение на такова по събирането, съхраняването, транспортирането и обезвреждането на опасни отпадъци. В тази област България има приети множество законови и подзаконови нормативни актове, които уреждат правилата за третирането, съхраняването, транспортирането и други дейности, свързани с опасните отпадъци, най-вече в изпълнение на международни споразумения, по които България е страна. До известна степен изпълнителните деяния по двата нормативни акта съвпадат, но докато това по директивата е резултатно и се изисква да бъдат настъпили или да бъде възможно да настъпят неблагоприятни последици, то в състава на чл.353в. е уредено престъпление на просто извършване. Ако е налице смърт вследствие на това би могло да се приложи чл.123 НК; ако е причинено умишлено в зависимост от обстоятелствата - чл.115 или чл.116 НК.

В следващия буква на Директивата е уредено престъпление по превоз на отпадъци, който не отговаря на изискванията на Регламент (ЕО) № 1013/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 14 юни 2006 г. относно превози на отпадъци и се предприема спрямо количества, които не са незначителни, независимо дали се извършва с един или с няколко превоза, които изглеждат свързани. Тук правната уредба е регламентирана в Закона за управление на отпадъците и по-специално чл.72 и чл.73, където са уредени условията, редът и начинът за внасянето, изнасянето и транзитът на отпадъци през територията на Република България. Същевременно в чл. 353б. НК е предвидено наказание от една до пет години и глоба от 1000 до 3000 лева за този, който в нарушение на международни договори, по които Република България е страна пренася през границата на страната опасни отпадъци, токсични химически вещества, биологически агенти, токсини и радиоактивни вещества. От тук става ясно, че НК има предвидено като престъпление деянието предложено в чл.3,б „в” на Директива 2008/99/ЕО.

Друго престъпление, което горепосочената директивата предвижда е експлоатацията на инсталация, в която се провежда опасна дейност или в която се съхраняват или употребяват опасни вещества или препарати и която причинява или може да причини извън инсталацията смърт или сериозни увреждания на което и да е лице или значителни вреди на качеството на въздуха, качеството на почвата или качеството на водата, или на животните или растенията. Това престъпление няма аналог в НК на България. Единствено чл.353 има сходство в някои аспекти, но неговият обхват е твърде ограничен в сравнение с разпоредбата на директивата. Субектът по чл.353 е особен- длъжностно лице. Изпълнителното деяние се осъществява в няколко форми- пускане или нареждане да бъдат пуснати предприятие или ТЕЦ , преди да са поставени необходимите пречиствателни съоразения; неизграждане на пречиствателни съоразения или неосигуряване на тяхната изправност и непрекъснатото правилно действие. Престъпният резултат в първия случай е пуснато в експлоатация предприятие, което няма нужните съоразения, а във втория случай в липса на изправно действащо пречиствателно съоразение. При така уредените деяния не се изисква да са настъпили неблагоприятни последици изразяващи се в смърт или сериозни увреждания на лице или значителни вреди на качеството на въздуха, качеството на почвата или качеството на водата, или на животните или растенията. Така или иначе несъмнено ще последват такива, независимо дали в по-тежка или по-лека форма. Законодателят обаче не е предвидил такива специални състави на това престъпление. Сходство има обаче

във формата на вината- може да бъде извършено както при умисъл, така и при непредпазливост.

Следващото престъпление е производството, обработката, боравенето, употребата, държането, съхранението, транспортирането, вносът, износът или обезвреждането на ядрени материали или други опасни радиоактивни вещества, които причиняват или могат да причинят смърт или сериозни увреждания на което и да е лице или значителни вреди на качеството на въздуха, качеството на почвата или качеството на водата, или на животните или растенията, когато са извършени противоправно и с умисъл или непредпазливост. Тези престъпления са познати на българския НК и са уредени като престъпления при използване на атомна енергия за мирни цели. Най-голямо сходство с разпоредбата на директивата имат чл.356е, чл.356з, чл.356и и чл.356к. от НК. Високата обществена опасност, която произтича от боравенето с тези съоразения е основание законодателя да е предвидил доста по-тежки наказания при извършени престъпление по отношение на тях. Изпълнителното деяние на чл.356е се изразява в повреда на ядрен материал, ядрено съоразение или друг източник на йонизиращи лъчения. Престъплението е резултатно и се изисква да бъдат настъпили значителна имуществена вреда, вреда на природната среда или опасност за живота на друго. Характерно за този състав е, че се изисква умисъл при повредата на съоразението. Неговият обхват е доста по-тесен от този на разпоредбата на директивата, защото наказуемо е само деянието, изразяващо се в повреда и то умишлена. По чл.356ж НК е уреден случай на непредпазлива повреда на ядрено съоразение или друг източник на йонизиращи лъчения. В този случай обаче законодателят не е предвидил наказание за увреждане на природната среда като в предходния член. Това ще рече, че при непредпазливо увреждане на околната среда в следствие на повреда на ядрено съоразение, няма да бъде подведено съответното отговорно лице под наказателна отговорност. В тази насока трябва да претърпи промени НК съгласно европейската директива.

Следващият състав на престъпление от този характер е по чл.363з НК. Наказуемо е деянието изразяващо се в нарушаване на правилата за ядрена или радиационна безопасност. Тук е необходимо лицето да допуска настъпването на телесна повреда или смърт на друго, т.е. формата на вината е евентуален умисъл. Нарушаването на тези правила може да се изрази във всякаква форма. Ядрената безопасност имат легално определение в Закона за безопасно използване на ядрената енергия -"Ядрена безопасност" е състоянието и способността на ядрено съоразение и

на неговите системи и персонал да предотврати неконтролируема верижна реакция на делене или недопустимо освобождаване на радиоактивни вещества или йонизиращи лъчения в работната или околната среда, предотвратяване на инциденти и аварии и ограничаване на последиците от тях. Това престъпление е формално, защото е достатъчно да бъдат нарушени съответните правила. Ако настъпят обаче по-тежки последици от поставяне в опасност, а именно тези посочение в ал.2 на чл.356з, които са същите като при предходното престъпление, наказанието е значително по-голямо. Уредено е и непредпазливо нарушаване на правилата за ядрена и радиационна безопасност, което отново идва да покаже високата обществена опасност на деянието. Тези състави са в чл.356и НК.

Сравнително новата разпоредба на чл.356к НК определя като престъпление придобиването, държането, превозването, пренасянето на ядрен материал, източници на йонизиращи лъчения или компоненти за тях. Тази уредба доста се приближава до деянието, описано в Директива2008/99/ЕО с тази разлика, че в нашия случай няма специален състав за увреждане на околната среда. Самото престъпление се изразява в липса на надлежно разрешение от компетентния орган за извършването на тези специфични дейности. В квалифицираните състави на ал.2 на същия член са определени по-тежки наказания за причиняване вреди засягащи най-вече личността на пострадалите. За да се постигнат целите на европейската директива е необходимо да се предвиди и наказание при застрашаване или увреждане на околната среда като специални квалифициращи състави.

Следващото криминализирано деяние според Директива 2008/99/ЕО е убиването, унищожаването, притежанието или придобиването на екземпляри от защитени видове от дивата флора или фауна, освен в случаите, когато с деянието се засягат незначителни количества от такива видове и то оказва незначително въздействие върху статуса на опазване на видовете. Това деяние се среща твърде често и действително се нуждае от наказателноправна уредба. Разногласия имаше относно въпроса дали обикновените граждани без користна цел и без знание откъснат единични екземпляри от определено растение, което е защитено и от това последват неблагоприятни последици за тях. По принцип незнанието не извинява правонарушението, но този въпрос придоби широко обществено обсъждане. В крайна сметка Комисията предложи варианта „освен в случаите, когато с деянието се засягат незначителни количества от такива видове и то оказва незначително въздействие върху статуса на опазване на видовете”, който беше приет от Парламента и Съвета на Европа.

Българският НК съдържа това престъпление в чл.278в. Според този член, който унищожи или повреди екземпляр от защитен растителен или животински вид се наказва с лишаване от свобода до две години или пробация, както и с глоба от петстотин до две хиляди лева. В алинея 4 като изпълнителни деяния са определени унищожаването,уляването, задържането или продажбата на екземпляр от европейски или световно застрашени диви гръбначни животни, включително от видовете по приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие. Този състав на престъплението се съдържа отчасти в б. ж на чл.3 от директивата: търговия с екземпляри от защитени видове от дивата флора или фауна или техни части или продукти, освен в случаите, когато с деянието се засягат незначителни количества от тези видове и то оказва незначително въздействие върху статуса на опазване на такива видове. Видно е, че българският НК съдържа съставите на тези деяния като престъпления, което показва засилената защита, която е своевременно предоставена на този вид обществени отношения от страна на българския законодател.

Към този вид престъпления се отнася и това посочено в буква „з” на чл.3 от директивата- всяко деяние, което причинява значително влошаване на състоянието на местообитание в рамките на защитена територия. Местообитание е определено като всяко местообитание на вид, за който даден район е класифициран като специална защитена зона съгласно член 4, параграф 1 или 2 от Директива 79/409/ЕИО, или всяко естествено местообитание или местообитание на вид, за който дадена територия е определена като специална защитена зона съгласно член 4, параграф 4 от Директива 92/43/ЕИО.⁵ Необходимо е с противоправното деяние да се въздейства по такъв начин на тази територия, представляваща защитена зона, че да бъде нарушено нормалното местообитание на определен вид. В чл.278в на НК се наказва деяние, което се изразява в унищожаване или повреждане на защитена територия или защитена зона, но не се говори за местообитание. Може би тук следва да се предвиди законодателна промяна в съответствие с европейската директивата.

Последното престъпление, което няма уредба в българското наказателно право е производството, вносът, износът, пускането на пазара или употребата на озоноразрушаващи вещества. Основен нормативен акт в тази област в Европейската общност е Регламент № 2037/2000 на Европейския парламент и на Съвета относно веществата, които нарушават озоновия слой. Такива вещества, които са забранени за

⁵ Чл.2,б. „в” Директива 2008/99/ЕО

тези дейности са хлорфлуорвъглеродороди; други напълно халогенирани хлорфлуорвъглеродороди; халони; тетрахлорметан; 1, 1, 1-трихлоретан; хидробромфлуорвъглеродороди. Основни съображения за правната уредба в тази област са фактите, които сочат, че непрекъснатите емисии на озоноразрушаващите вещества при настоящите нива продължава да причинява значително увреждане на озоновия слой. Нарушаването на озоновия слой в Южното полукълбо е достигнало безпрецедентни нива. Увеличената радиация от UV-B лъчи в резултат на нарушаването на озоновия слой представлява значителна заплаха за здравето и околната среда. По тази причина следва да се вземат допълнителни ефективни мерки за защита на здравето на човека и околната среда от вредните последици, произтичащи от такива емисии. Като резултат Европейският съюз не само установи конкретни изисквания и санкции, но и предвиди наказателна отговорност за деяния свързани с озоноразрушаващите вещества.

Българското законодателство в Закона за чистотата на атмосферния въздух съдържа разпоредби относно контрола за спазване на изискванията на европейските нормативни актове, както и налагането на административни санкции за тяхното нарушение. Това обаче са административноправни въпроси и нямат никакво отношение към наказателното право. Все още липсва наказателна отговорност за лицата, които извършват производство, внос, износ или пускане на пазара на озоноразрушаващи вещества. Като това положение не е само в България, но и в повечето европейски държави, като само дванадесет от държавите- членките на ЕС (Дания, Франция, Белгия, Чехия, Италия, Полша, Литва, Испания, Ирландия, Финландия, Холандия, Кипър) имат в законодателството си криминализирани тези деяния ⁶ .

Необходимо е следователно да се предвиди наказателна отговорност за извършването на тези деяния и в българския НК в съответствие с Директива 2008/99/ЕО.

⁶ Според Регламент № 2037/2000” производство” на такива суровини означава количеството произведени контролирани вещества, от което се изважда количеството на унищожени такива чрез одобрени от страните технологии, и цялото количество, което е използвано като изходна суровина или производствен агент за производството на други химикали; не се счита за производство количеството от събрани, рециклирани или регенерирани вещества. „Пускане на пазара“ означава доставянето или предоставянето на трети лица възмездно или безвъзмездно на контролирани вещества или продукти, съдържащи контролирани вещества, които са предмет регламента. Според ЗЧАВ "Пускане на пазара" е предоставянето на всеки отделен продукт, предназначен за крайна употреба, безплатно или срещу заплащане за първи път на българския пазар, на пазара на Европейския съюз или на пазара на държава - членка на Европейската асоциация за свободна търговия - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, при което той преминава от етапа на производство или внос към етапа на разпространение и/или използване.

Всички престъпления, които Директива 2008/99/ЕО предвижда имат изключително висока обществена опасност, защото застрашават неограничен кръг лица или живи същества и защото неблагоприятните последици от тях биха могли да се проявяват дълго във времето. Това от своя страна дава отражение на отношението, което Европейската общност показва спрямо лицата, които извършват такива престъпления. Това отношение е ясно изразено чрез законодателната дейност и в частност горепосочената директива, която има за цел криминализирането на всички тези деяния във всяка една държава-членка на ЕС. Хармонизацията на тази материя е от изключителна важност за еднаквото и цялостно провеждане на политиката на ЕС в опазването на околната среда. За последните години бяха приети редица законодателни актове имащи за цел защитата на природата и нейното опазване. Чрез тази директива обаче се отива още по-далеч, като се обявяват определени деяния за престъпления и то независимо от формата на вината и по този начин ясно се изразява насоката на европейската политика и цел- ограничаване до минимум посегателствата върху околната среда. Повечето от държавите-членки имат законодателна уредба, която съответства до известна степен на предложенията на директивата, но тя не е достатъчна, за да се постигнат целите- ефективност на защита на околната среда. Именно поради тази причина се налага хармонизиране в наказателноправен аспект на тези обществени отношения, които застрашават и увреждат едно от най-ценните блага на човечесвото като цяло.

Използвани материали:

1. ДИРЕКТИВА 2008/99/ЕО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 19 ноември 2008 година относно защитата на околната среда чрез наказателно право
2. Становище на Европейския икономически и социален комитет относно "Предложение за директива на Европейския парламент и Съвета относно защитата на околната среда чрез наказателното право" COM(2007) 51 окончателен — 2007/0022 (COD) (2008/C 10/12)
3. Наказателен кодекс (обн.ДВ,бр.26 от 2 април 1968г,..изм.бр.19 от 22 февруари 2008г.)
4. ANNEX II – simplified tables per Member state